

Mellékletek:

Érczi (Rézeki) Ferenc (1843-1916) színművész életútjának dabasi vonatkozásai

Érczi - eredetileg Rézeki – Ferenc színész, tenorista 1843-ban Szeged városának Palánk nevű településrészén született. Apja nemes Rézeki Márton szabómester balszerencsés módon még fia születése előtt elhunyt. Anyja, Árva Teréz így egyedül nevelte fel a jó hangú, érzékeny gyermeket, aki – a lexikonok adata szerint - 1861. április 8-án állt be Molnár György társulatába kardalosnak. Tehetsége hamar megmutatkozott és 1862--től már elsőrendű vidéki társulatok operett-tenoristájaként kereste kenyerét, de szívesen fellépett prózai, társalgási szerepekben is. Főbb működési területe Szeged és Debrecen volt, de sikerrel lépett fel Kolozsváron is. A Magyar Színházművészeti Lexikon életútjának állomásaiaként a következő társulatokat jegyzi: 1863-64: Szuper Károly; 1868: Novák Sándor; 1868–69: Egressy Ákos; 1869–70: Szuper Károly; 1870–74: Mosonyi Károly; 1874–75: Némethy Györgyné; 1875–76: Kuthy; 1876–77: Mosonyi Károly; 1877–78: Krecsányi Ignác; 1878–79: Mándoky Béla; 1879–80: Beödy Gábor; 1880–81: Krecsányi Ignác; 1881–82: Kolozsvár; 1882–83: Krecsányi Ignác; 1883–84: Aradi Gerő; 1884–85: Gerőfy Andor. Jellemző pécsi sajtótudósítás a „Koldus diák” előadásáról 1884-ben: „Az est hőse határozottan a címszerepvivő Érczy Ferenc volt, ki kedves csengő tenorjával s ügyes, tetszetős játékával brillírozott. Érczy a szerepében kitűnő.” 1886. december 20-án, Zomborban, Sággy Zsigmond társulatánál, a „Faust és Margaréta” című színműben ünnepelte 25 éves színészi jubileumát, majd visszavonult. Ezt követően már csak pályája nevezetes évfordulóin vállalt szerepet. Neje Szabados Gizella (?-1921) színésznő, Szabados Pál törökkanizsai földbirtokos leánya, akivel 1887 decemberében házasodtak össze. Frigyükből egy leánygyermek – Aranka – született.

Érczi Ferenc színi pályája végeztével saját márka védjeggyel ellátott korabeli kozmetikumokat forgalmazott Budapesten. 1888-ban egyéni találmányán alapuló hajnövesztő szer árusítását kezdte meg. Megtakarításaiból a 20. század elején lakást vásárolt Alsódabason és kiköltözött családjával a fővárosból. Utoljára jubiláris előadásán, 1909. december 8-án, Alsódabason lépett fel, mely jelentős sajtóérdeklődést keltett: „Ötven éves színészjubiläum. Alsódabason Füredy Miksa jól szervezett társulata jubiláris előadásra készül. Érczi Ferenc a hetvenes és nyolcvanas évek országos híru tenoristája december 8-án ünnepli 50 éves színészi jubileumát. Legkedvesebb szerepét fogja énekelni: Offenbach „A dajka” című operettjében a kéményseprőt. Érczi, családi néven érczi Rézeky Ferenc 1859. december 6-án lépett fel először Budán Molnár György direktor alatt. Két évvel később Szuper már magánénekesnek szerződött Székesfehérvárra. Az akkor divatos operettekben, Kékszakállú hercegtől a Fatinicziáig végigéneklte az ország nagyobb vidéki színpadjait. A kolozsvári Nemzeti Színház „dalnok versenyéből” ő kerül ki, mint mesterdalnok, s fényes feltételekkel szerződtek. A prológust Gyóni Géza költő írta s ő fogja elmondani is. Az Országos Színészegyesület Géczy, Országh és Roboz fogják az ünnepen képviselni.” Figyelemreméltó, hogy pályája kezdetét ekkor két évvel korábbra, az 1859-es évre teszik a tudósításokban. Ez az ellentmondás ma már eldönthetetlen. Gyóni Géza prológusa a költő 1943. évi kötetéből rekonstruálható:

Gyóni Géza: Prológus

Festett világról, tarka világról
Külön világról szól ma az ének.
Valóság-város tiszteleg itt ma,
Kulissza-város ősz mesterének.

És jól van ez. Ne kicsinyelje
Való világ e színes világot!
Csúf hazugságtól ez a világ terhes,
Szép hazugsággal ez a világ áldott!

Szeretni szépet, dicsérni szépet,
Álmodni szépet, rajongni szépért,
A szépért ó, még a csúfot is túrni!
Csak ez a festett, rajongó nép ért!

Áldott, hányt-vetett komédiás nép –
Jövő bolondja, koldusa a mának.
Ha csak megnyílnak is előtte,
Oltárok már a korcsmaházak!

A szépért azt a csöppet is adni,
Amit kínál e rongy, fukar élet,
Kirugdalt senki, árvája lenni
A gógös, potrohos jólétnek.

Rajongva mindig menni, menni,
Százszor elbukni, százszor újra kelni,
Derékig bajban, didergő rongyban
Álmok Lázára s Dáriusa lenni.

Halált játszani s játszva meghalni,
Mitől borzadva bújnak törpe mások,
A Szép Golgotáján rajongva járni
Istenek tudják csak, vagy komédiások.

Szeretem ezt a gyönyörű világot,
Sok hős koldusát a kegyetlen szépnek.
Egy úr a földön (előttem is egy!)
Dicső, fölséges Nagyúr: Művészet.

Földi királynak nincs oly trónusa,
Választott lelkek álmával beszöve,
Bíborra bús, nagy szívek vére festi,
Lángelmék selyme: habos menyegzője.

Lépcsője: szikkadt, korhadt koponyák,
Bús vázai száz apollói főnek –
S mint csont-vedrekből, a nagy trón előtt,
Belőlük csodás, szent virágok nőnek.

S szól a király. Ma kegyes napja van.
Öreg szolgáját szólítja elébe:
- Nos, jó öreg, te mikor kezdted el?
Szól az öreg: „Ma éppen 50 éve”.

- És a világ, amelynek örömére
Zengett azóta minden éneked...
Nos, a világ, remélem, jó öreg,
Busás jutalmat juttatott neked!

A világ, felség, ó nagyon kegyes.
Megbecsüli, ki néki énekel.
Azt éppenséggel meg nem engedi,
Hogy az útszélen éhen vesszek el.

A világ, felség, nem panaszkodom,
Egykor tapsal, virággal illetett –
S most, hogyha egy kis protekcióm lesz,
Kapok talán egy ingyen-sírhelyet...

Öreg színész, ne búsulj el nagyon.
Ez az igazság öregebb tenálad.
Becéz, virágoz, míg tetszel neki,
És elhajt, mikor nem használhat.

Cifra palotás város ünnepelt,
Tapsát hallottad bársony, úri kéznek;
Öreg színész, ej, oda se neki,
Hogy ma suhancok gúnyolódva néznek.

Öreg színész, ne búsulj el nagyon,
Öltsd fel szaporán a bűvös palástot,
Mely annyi éven annyi forró estét,
Könnyet, kacagást, diadalmat látott.

Ringass álomba minket és magad!
Ó, az álom kegyes csak, nem az élet!
Öreg színész, jer, mutasd meg nekünk,
Hogy tettél széppé annyi csúnya évet!

Nyugodt, visszavonult évek következtek Érczi Ferenc életében. 73 évesen, 1916. március 18-án hunyt el Alsódabason. A Magyarország című lap a következőképpen összegezte pályafutását: „Érczi Ferenc meghalt. A régi budai Népszínház ünnepelt tenoristája, az egykor országosan ismert és kedvelt Érczi Ferenc örök álmra hunyta le szemeit. A megboldogultra a mai közönség már nem igen emlékszik. Régóta visszavonultan, elbetegeskedve éldegélt szerető családjá körében a pestmegyei Alsódabason, saját házában. Mert Érczi ama ritka színpadi fehér hollók közé tartozott, akik a holnapra is gondolnak és takarékoskodni is tudnak. 1861-ben kezdett színészkedni Molnár György társulatánál. Megnyerő színpadi alakja, csengő hangja, élénk játéka csakhamar megszerezték neki a közönség rokonszenvét. De nem csupán a nézőtéren, hanem a magánéletben is nagy volt a tisztelőinek és barátainak száma. Jóízű humoráért, műveltségéért, úri gondolkozásáért mindenütt szívesen látták. Kevés színészünk van, akit annyi városban ünnepeltek, mint Érczi Ferencet. A hatvanas, hetvenes és nyolcvanas évek minden divatos operettjének tenorszeropét játszotta, nagy tetszést keltve. Különösen Offenbach „Szép Heléna”, „Kékszakállú herceg”, „Dunanan apó”, „Dajka”, „Périchole”,

„Trapezunti hercegnő” stb. operettjeiben voltak megérdemelt, zajos sikerei. Színészkedésének huszonötödik évfordulóját 1886. december 20-án ülte meg Zomborban, mely alkalommal virágokkal, értéktárgyakkal, a karzatról leszórt dicsőítő verssorokkal és zúgó tapssal jutalmazták művészetét.”

Felesége öt évvel élte túl, ő Budapesten, 1921. január 2-án hunyt el.

Érczi Ferenc színművész alakját, pályáját szaklexikonok rögzítik. Pályafutása még a magyarországi színjátszás hőskorához, a vándorszínészet időszakához kötődik. Életének utolsó bő évtizedét élte Alsódabason, melynek tényét, kuriózum voltát – értéktári besorolással - nekünk is érdemes megmentenünk a teljes feledéstől.

Bibliográfia

Érczi Ferenc: Nyilatkozat. Budapesti Hírlap 1888. október 10. p. 7.

Gyóni Géza: Prológus (vers). In.: Gyóni Géza ismeretlen versei. MEFHOSZ Könyvkiadó, Budapest, 1943. pp. 176-178.

Sándor János: A szegedi színjátszás krónikája. A kőszínház és társulatainak krónikája (1883-1944). Szeged, Bába Kiadó, 2003. p. 449.

Schöpflin Aladár (szerk.): Magyar Színművészeti Lexikon 1. Aágh Endre - Faust (Budapest, 1929), p. 431.

Székely György: Magyar színházművészeti lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994.

Pécsi Figyelő: Színészet. 1884. február 9. p. 5.

Pesti Hírlap: Érczy Ferenc tenorista... 1886. december 20. p. 4.

Központi Értesítő: Áruvédjegyek. 1891. február 15. p. 227.

Budapest: Egy színész jubileuma. 1896. január 12. p. 6.

Az Ujság: Ötven éves színészjubiläum. 1909. december 5. p. 13.

Budapesti Hírlap: Jubiláló színész. 1909. december 7. p. 11.

Pesti Hírlap: Színészbúcsú. 1909. december 7. p. 8.

Magyarország: Érczi Ferenc meghalt. 1916. április 1. p. 12.

Pesti Napló: Elhunyt magyar tenorista. 1916. április 1. p. 11.

Összeállította: Valentyik Ferenc